

7. Туристична діяльність в Україні: Нормативно-правове регулювання. – К.: КНТ, 2006. – 464 с.

8. Краткий толковый словарь международной туристской терминологии Многоязычный словарь терминов // Издание на русск. яз. – Монако–Москва, 1980. – С.92.

9. Гордин В. Э., Сушинская М. Д., Яцкевич И. Теоретические и практические подходы к развитию культурного туризма // Конференция культуры и туризма на пороге XXI века. – СПб.–Эдинбург, 2000. – С.18.

References

1. Avanesova G. A. Sociokul'turnoe razvitie rossijskikh regionov: mehanizmy samoorganizacii i regional'naja politika / Avanesova G. A., Astaf'eva O. N. – М.: RAGS, 2001. – 314 s.

2. Azar V. I. Jekonomika i organizacija turizma / Azar V. I. – М.: Statistika, 1972. – 184 s.

3. Ljubiceva O. O. Turystychni resursy Ukrai'ny / Ljubiceva O. O., Pankova Je. V., Stafijchuk V. I.: navchal'nyj posibnyk. – К.: Al'tapres, 2007. – 369 s.

4. Nacional'noe i regional'noe planirovanie turizma: Materialy VTO. – 1994. – 21 s.

5. Orientacija na razvitie turizma ili na kul'turnye programy, adre-sovannye mestnomu naseleniju // Kul'turnaja politika v Evrope: vybor strategii i orientiry: sbornik materialov / Sost.: E. I. Kuz'min, V. R. Firsov. – М.: Liberija, 2002.

6. Orlov A. S. Konceptija sociologii rekreacii // Socis. – 1990. – №9. – S.102–106.

7. Turystychna dijtal'nist' v Ukrai'ni: Normatyvno-pravove reguljuvanja. – К.: КНТ, 2006. – 464 s.

8. Kраткий толковый словарь' mezhduнародной turistskoj terminologii Mnogojazychnyj slovar' terminov // Izdanie na russk. jaz. – Monako–Moskva, 1980. – S.92.

9. Gordin V. Je., Sushinskaja M. D., Jackevich I. Teoreticheskie i prakticheskie podhody k razvitiju kul'turnogo turizma // Konvegrencija kul'tury i turizma na poroge XXI veka. – SPb.–Jedinburg, 2000. – S.18.

Bondarchuk–Chugin I. Yu., Candidate of Historical Sciences, Associate Professor, Department of the Nikolaev Branch of the Kyiv National University of Culture and Arts (Ukraine, Mykolaiv), rubkaz65@gmail.com

Trends and strategy of tourism development in Ukraine XXIst

The tendency of the development of «cultural tourism» in Ukraine is determined in the article. The analysis of the regional approach as for the defining of the Ukrainian cultural–and–historical potential is given; the strategies of tourist activity management in Ukraine are suggested.

Keywords: «cultural tourism», recreational potential, cultural potential, tourist region, tourist infrastructure.

* * *

УДК 165.12

Скиртач В. М.,

кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії, соціально–політичних та правових наук, Донбаський державний педагогічний університет (Україна, Слов'янськ), Skirtachv5@gmail.com

Ковальова О. В.,

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки, Донбаський державний педагогічний університет (Україна, Слов'янськ)

Бобров І. І.,

студент кафедри філософії, соціально–політичних та правових наук, Донбаський державний педагогічний університет (Україна, Слов'янськ), kol5a4ok1997@gmail.com

СТРАТЕГІЯ ПОВЕРНЕННЯ СУБ'ЄКТА

Мета роботи полягає у аналітиці сучасних пошуків суб'єкта для його повернення у філософський дискурс. Авторами запропоновані різноманітні

опису суб'єкта як нормативної структури, які дозволяють більш глибоко і ґрунтовно виявити проблемні точки у розумінні суб'єкта. У статті показана доцільність логіки дослідження суб'єкта від його розгляду у онтологічному контексті до комунікативної взаємодії. Розкрито, що стратегія повернення суб'єкта мають базуватися не тільки на описах атрибутів суб'єктності у синтетичному поєднанні трансцендентального cogito та емпіричного буття–у–світі, а на доведенні їх до логіки всезагальних форм діяльності. Виходячи з цього, первинною стає практична функція суб'єкта. Показано, що суб'єкти мають не замикатися у внутрішньому світі, а знаходити нову універсальність, що засновується не на тотожності, а на розбіжностях, які не виключають міжсуб'єктний діалог і солідарність.

Ключові слова: суб'єкт, суб'єктність, філософія, онтологія, раціональність, комунікація.

Сучасна філософсько–антропологічна думка відображає сферу діяльності новітнього соціального суб'єкта, що характеризується нездатністю упоратися із ефектом знакової перенасиченості людського буття, і, отже, є носієм способу споживання, який суттєво ускладнює можливість виходу за кордони недоступного об'єкта бажання.

Різноманітні версії універсализму в кінці ХХ століття запропоновані у філософії мови і в етиці. Тема суб'єктності у вказаний період також завойовує популярність. Найбільш теоретично обґрунтованою нам представляється концепція Ю. Габермаса [3], яка ґрунтується на традиціях модерну, але, тим не менш, переглядають їх, базуючись на ідеях пріоритетності комунікативної діяльності. Намагаючись апелювати до етичного універсализму, раціональності та відповідальності суб'єкта, вони втрачують критику філософії модерну, що інтенсивно розвивається в останні десятиліття. Суб'єкт для них – це суб'єкт комунікативної діяльності, який у співтоваристві інших подібних суб'єктів здатний до раціональної аргументації. Досліджуючи сучасні проекти суб'єкта, В. Скиртач відзначає, що «попри революційність певних проектів, що дозволяє їх віднести до постметафізичних, у них залишаються рецидиви метафізичності, які існують в образі суб'єкта, який мислиться як основа справжності. Відповідно до критеріїв практичної імплементації ключовою є трансформація теорій суб'єкта, орієнтованих на самопокладання й автономію, у концепції, сфокусовані на відповідальності, турботі про суще і здійсненні у якості людини» [5, с. 13].

Головною метою поданої статті є аналітика сучасних пошуків суб'єкта для його повернення у філософський дискурс.

Ми виходимо із того, що комунікативна раціональність є лише одним із вимірів людського спілкування. Відповідальність і раціональність в якості основи дій суб'єкта комунікативної діяльності необхідно доповнити вказівкою на їх межі. Раціональність і відповідальність суб'єкта комунікації часто не є доміантою соціального життя, яке обумовлене у тому числі й рамками соціальних стереотипів і ірраціоналізму. Саме ці стереотипи, що складають основу «неявного знання», є надзвичайно важливою умовою комунікації.

Фундаментальна онтологія М. Гайдегера, де суб'єктивність розуміється як чисте існування, що прояснюється, дякуючи екзистенціалам часових вимірах, є засадничою для сучасної філософії. М. Гайдегером був здійснений перший досвід деконструкції суб'єкта. Йому належить розробка концепту Dasein, який можна тлумачити як позасуб'єктного суб'єкта. Буття або присутність тут і тепер пояснює людину не в контексті

епістемологічної первинності, яка перетворює іншу дійсність у річ, предмет, сюжет, щось вторинне, а у якості чогось, закинутого у світ, не детермінованого ним. У такому вимірі світ із чистого об'єкта перетворюється на дещо несумнівне, для якого суб'єкт перестає бути зовнішнім. Суб'єкт припиняє бути мислячою річчю, стає перенесеним назовні, про що і йдеться в ідеї інтенційності свідомості. У Гайдеггера ця ідея стає онтологічною, відповідно, і суб'єкт перетворюється на екзистенцію, втрачаючи самостійність свого буття. Він стає вписаним у онтологічні умови феноменологічного горизонту. Dasein, представлене в «Бутті та часі» – це, звичайно, не декартівський суб'єкт, але Dasein визначено таким чином, що стан суб'єкта, тобто набуття самостійності, набуття власності задано як екзистенціальний ідеал [6, с. 126]. Стратегії подальшого виведення суб'єкта із феноменологічного горизонту прагнуть сучасні представники трансцендентальної феноменології.

Е. Левінас спрямував у наміченому М. Гайдеггером річищі. Він розробляв проблему суб'єкта крізь призму абсолютно Іншого, тим самим збагативши горизонт узвичаєної для європейського типу філософування ідеї тотожності. Левінас тим самим передвістив численні повороти постмодерністської філософії, в тому числі характерні для французького психоаналітика і структураліста Ж. Лакана. У Е. Левінаса суб'єкт маніфестує свою сутність через зустріч з Іншим, без якого він залишається в абсолютній неповноті. Суб'єкт опиняється нерівним собі самому і потребує підтримки Іншого. Характеризуючи «відкритість» як засадничу рису у межах суб'єктивності, Е. Левінас підкреслює її три аспекти: вона пов'язує всі предмети, складові частини єдиного універсалу; відкритість означає інтенційність свідомості суб'єкта, його спрямованість на об'єкт; для неї характерний екзистенційний сенс, що виявляє беззахисність суб'єкта перед іншим, який здійснює чужий вплив. «Відкритість є оголеністю шкіри, підставленої терзанням і нарузі. Відкритість є вразливістю шкіри, в терзаннях і ганьбі підставленої тому, що заграничне всьому, здатному з'явитися, всьому тому, що з буттєвості буття може постати для осягнення і прославлення. В чутливості «розкривається», являє себе голизна більш голизна, ніж голизна шкіри як форми і краси, яка надихає пластичні мистецтва... Вона є самою уразливістю. Ось суб'єктивність суб'єкта, радикальна пасивність людини, яка – крім іншого – вважає і проголошує себе сущим, розглядаючи власну чутливість як атрибут» [4, с. 76].

Сучасна філософія і, насамперед, філософія постструктуралізму, по суті, демонтувала не класичного суб'єкта, а, скоріше, суб'єктивність, яка з гайдеггерівської чистої присутності трансформувалася у конкретність. Тобто, можна дійти до висновку, що постструктуралізм досліджував головним чином функціонування конкретного емпіричного досвіду, що, в умовах відсутності трансцендентальної мотивації, показує неможливість формування ідентичності. Зважаючи на це, уявляється недоцільним маніфестувати смерть суб'єкта. У даному контексті може йтися лише про радикальну зміну класичного розуміння суб'єкта, яка обґрунтовувалася на повному розсіянні трансцендентальних форм суб'єктивності у структурах емпіричного досвіду.

Актуальне завдання повернення суб'єкта до філософсько-антропологічної теорії здійснюється через різноманітні його дескрипції як нормативної структури, які дозволяють більш глибоко і ґрунтовно виявити проблемні точки у розумінні суб'єкта.

У разі можливості побудови шкали радикалізації суб'єкта по відношенню до метафізики, то, безумовно, найбільш радикальним виявився б В. Декомб [2]. Крім інтенції заповнення порожнечі у нього є і більш точне завдання – залучення робіт із структурної лінгвістики, які говорять про те, що традиційна граматики не в змозі схопити справжні структури, найбільша синтаксична відмінність проходить між дієсловом і його додатком, і у такому разі суб'єкт дії може бути розглянутим у якості доповнення дієслова, тобто провідну роль в управлінні відіграє дієслово. Якщо так, то суб'єкт стає доповненням до дієслова, агентом, його необхідно ідентифікувати не тільки як індивіда, який присутній у світі засобом причинної можливості. Зазначений суб'єкт має риси певної основи і може розглядатися як суб'єкт швидше аристотелівський, ніж картезіанський. Декомб говорить про суб'єкта у відношенні до предикату, а не у відношенні до себе самого, як прийнято в філософії модерну. В. Декомб показує труднощі метафізичного тлумачення як проблему рефлексивного поділу. Декомб намагається довести, що якщо є необхідність в суб'єкті, зрозумілому як суб'єкт предикації, якщо поняття суб'єкта приймається в сенсі буття агентом, тоді у нас немає необхідності використовувати поняття суб'єкта в сенсі ставлення до себе, прийняте у філософії модерну.

Аналітика сучасних розвідок суб'єкта, що обґрунтовують бажаність його повернення, переконує, що їх непродуктивність ґрунтується презумпціями постмодерну, які передбачають еkleктичне розуміння структури суб'єкта, надаючи фундаментального значення свавільно обраний його характеристики. На нашу думку, стратегії повернення суб'єкта мають базуватися не тільки на описах атрибутів суб'єктності, на з'ясуванні сенсу дії цієї структури у синтетичному поєднанні трансцендентального *cogito* та емпіричного буття–у–світі, а на доведенні її до логіки всезагальних форм діяльності. Виходячи з цього, первинною стає практична функція суб'єкта.

У цілому, згідно з постмодерністськими стратегіями, суб'єкт не може аналізуватися як автор особистих вчинків, оскільки він переважно діє у відповідності до тих систем комунікацій, до яких випадково потрапив. Суб'єкт, ставши фрагментованим, зникає. Відповідно, проблема його самоідентифікації втрачає сенс. Але справа полягає ще і в тому, що, згідно мислителям постмодерну, діяльність має довільний і фрагментарний характер, її наслідки можуть бути непередбачуваними. При такому тлумаченні діяльності не доцільно розглядати її носія (діяча). Залучення настанов постмодернізму призводить до відмови від визнання внутрішнього світу суб'єкта, внутрішньої людини, що не залежить від конкретної ситуації і від тиску зовнішніх обставин у власних рішеннях. Тим не менш, у постструктуралістських стратегіях закладені вірні спостереження і способи вирішення реальних проблем. Доцільним є розуміння суб'єкта та його внутрішнього світу не як чогось безпосередньо даного, а як сконструйованого, створеного. Звідси виникає

загроза «Я» як єдності свідомості й центру приймання рішень. Між тим, щодо самої реальності, можна дійти до наступного висновку: ті сфери суспільної діяльності, які залучені до конструювання суб'єкта, у сучасному світі все більше допускають цілеспрямоване їх проектування.

Дійсне злиття горизонтів клінічної та філософської антропології народжує інші концепти і питання: «Чи можемо ми помислити Суб'єкта у множині?» Таке питання руйнує деконструктивістський сценарій концептуальної гри, виявляючи кордони спекулятивно-герметичного виміру постмодерного нарративу, подолання яких потребує проекції філософської теорії на площину конкретного існування людини. Проблематика суб'єкта тут розглядається як мейнстрімна, деякі філософи розглядають її як таку, що конститує сучасну філософію (А. Бадью [1]). Особливістю неklasичного образу суб'єкта є елімінація субстанціальності суб'єкта на користь підлеглості його дискурсивним практикам. У семантичному контексті зазначене є проявом «перемоги» значення підлеглості понад предметність. Найбільш популярними стали лаканівські та фукольдянські проекти критики класичної концепції суб'єкта. У цих неklasичних проектах французьких авторів критика направлена на спростування єдності свідомості через доказ гетерогенності суб'єкта, розпад суб'єкта на певні роз'єднані структури, протиставлені одна одній, як, наприклад, у лаканівському психоаналізі, Я протиставлено суб'єкту. Лаканівська аналітика суб'єкта обґрунтовує його підпорядкованість, дякуючи експлікації онтологічного співвідношення мови та суб'єкта. Фукольдянська стратегія критики суб'єкта виходить із ідеї залежності суб'єкта від зовнішніх для нього структур, насамперед, від влади та норм, тобто ця стратегія вписана у простір культурно-історичних та суспільно-політичних детермінант суб'єкта, залежність його формування від історично фіксованих, конкретних дискурсивних практик.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Отже, ідея «смерті суб'єкта», зазначена на початку другої половини ХХ століття, не стала остаточною. Про це свідчать сучасні дискусії навколо суб'єкта. Протягом цих дискусій з'ясовується питання про стратегії подальших розвідок щодо суб'єкта й суб'єктивності. Численні мислителі сьогодення вважають, що зараз йдеться скоріше про трансформацію суб'єктності, ніж її кінець. Ставши непрониклим для власного погляду, визначивши себе закинутим у світ, не створений ним, суб'єкт залишився бути провідною темою сучасної філософії, оскільки відмова від суб'єктивності як впливової філософської концепції неодмінно приведе до серйозних наслідків для сучасності. Така відмова може зруйнувати засадничі цінності, на яких заснована сучасна цивілізація. Саме тому сучасні філософи шукають відповіді як синтезувати суспільний та індивідуальний принцип у суб'єктному діалозі. Тобто, суб'єкти мають не замикатися у внутрішньому світі, а знаходити нову універсальність, що засновується не на тотожності, а на розбіжностях, які не виключають міжсуб'єктний діалог і солідарність.

Список використаних джерел

1. Бадью Ален. Століття. – К.: Ніка–Центр, 2014. – 312 с.
2. Декомб В. Дополнение к субъекту. – М.: Новое литературное обозрение. – 2011. – 576 с.

3. Габермас Ю. Постметафизичне мислення. – К.: Дух і літера, 2011. – 280 с.

4. Левинас Э. Гуманизм другого человека. – М.: РОССПЭН. – 2004. – 752 с.

5. Skyrtych V. M. Transformation of the concept «subject» in the clinical discourse of philosophical anthropology // Антропологічні виміри філософських досліджень. – N 13 (2018). – С.7–16.

6. Хайдеггер М. Бытие и время. – М.: Академический Проект, 2011. – 460 с.

References

1. Bad'ju Alen. Stolittja. – K.: Nika–Centr, 2014. – 312 s.

2. Dekomb V. Dopolnenie k sub#ektu. – M.: Novoe literaturnoe obozrenie. – 2011. – 576 s.

3. Gabermas Ju. Postmetafizychnе myslennja. – K.: Duh i litera, 2011. – 280 s.

4. Levinas Je. Gumanizm drugogo cheloveka. – M.: ROSSPJeN. – 2004. – 752 s.

5. Skyrtych V. M. Transformation of the concept «subject» in the clinical discourse of philosophical anthropology // Antropologichni vymiry filosof's'kyh doslidzhen'. – N 13 (2018). – S.7–16.

6. Hajdegger M. Bytie i vremja. – M.: Akademicheskij Proekt, 2011. – 460 s.

Skartyach V. M., PhD, Associate Professor of Philosophy Department at Donbass State Pedagogical University (Ukraine, Slavyansk), Skirtachv5@gmail.com

Kovaleva O. V., PhD, Associate Professor of Pedagogy Department at Donbass State Pedagogical University (Ukraine, Slavyansk)

Bobrov I. I., student, Department of Philosophy, Socio–Political and Law Sciences, Donbas State Pedagogical University (Ukraine, Slavyansk), kol5a4ok1997@gmail.com

Strategies for the return of the subject

The purpose of the article is to analyze the modern searches of the subject for his return to philosophical discourse. The authors proposed various descriptions of the subject as a normative structure, which allow identify problem points in the understanding of the subject more deeply and thoroughly. The article shows the logic expediency of the subject's investigation from its consideration in the ontological context to the communicative interaction. It is demonstrated that strategies for the return of the subject should be based not only on the descriptions of the attributes of subjectivity in the synthetic combination of transcendental cogito and empirical being in the world, but on bringing them to the logic of universal forms of activity. Proceeding from this, the practical function of the subject becomes primary function. It is shown that subjects should not be locked in the inner world, but to find a new universality that is based not on identities, but on differences that do not exclude interpersonal dialogue and solidarity.

Keywords: subject, subjectivity, philosophy, ontology, rationality, communication.

* * *

УДК 130.2

Бабіна С. І.,
кандидат філософських наук, доцент кафедри
філософських та соціальних наук, Київський
національний торговельно–економічний університет
(Україна, Київ), babina.svet@ukr.net

ГРА МАСКАМИ ЯК ФОРМА ЕКЗИСТЕНЦІАЛЬНОЇ СВОБОДИ

Метою статті є розкриття гри масками в сучасному суспільстві як форми екзистенціальної свободи. Маска показана як свідомо конструйований образ людини для репрезентації Я в соціумі. Досягненню поставленої в статті мети допоміг екзистенціальний підхід. Реалізації цього підходу сприяло використання загальнофілософських методів аналізу і синтезу. Теоретичною основою статті стали сучасні філософські дослідження, присвячені темі «гри» та «homo ludens». У статті гру розглянуто у філософському ракурсі, розкрито її екзистенціальний аспект. Гру масками–образами проаналізовано як форму екзистенціальної свободи, як творчий індивідуальний засіб буття особистості в сучасному суспільстві. Зроблено висновок, що гра масками – це мистецтво дистанціюватися від соціальних ролей та бути незалежним перед соціальним простором, це вміння відкриватися світу. Можливого як здатність бути Іншим, бути відповідальним перед собою за себе щоразу як Іншого, розширювати межі самовияву людини та творчо розкривати нові «грані» власного Я.

Ключові слова: маска, гра, гра масками, свобода, Я, Інший.